11. Līguma izbeigšana pirms termiņa

Parasti PPP līgumu darbību pirms termiņa var izbeigt šādu iemeslu dēļ:

- Privātā partnera saistību neizpilde;
- Publiskā partnera saistību neizpilde;
- vienpusējs (vai brīvprātīgs) Publiskā partnera lēmums;
- plašs un ilgstošs nepārvaramas varas notikums;
- neapdrošināmība vai neapdrošināma riska gadījums.

11.a. Līguma darbības izbeigšana Privātā partnera saistību neizpildes dēļ

Lielākajā daļā PPP līgumu uzskaita Privātā partnera saistību neizpildes gadījumus, kuros Publiskajam partnerim ir tiesības (bet ne pienākums) izbeigt līguma darbību. Šajā sarakstā parasti iekļauj šādus gadījumus:

- Privātā partnera maksātnespēja vai bankrots;
- Privātā partnera nespēja sasniegt noteiktas būvniecības starpposma vērtības;
- Privātā partnera nespēja sniegt pakalpojumus atbilstoši saskaņotajiem standartiem;
- Privātā partnera nespēja iegūt projektam nepieciešamo apdrošināšanu;
- Privātā partnera izdarīts īpašumtiesību izmaiņu vai līguma nodošanas ierobežojumu pārkāpums;
- būtisks Privātā partnera izdarīts PPP līguma pārkāpums;
- negodīga vai krāpnieciska Privātā partnera rīcība;
- retos gadījumos augstākas prioritātes aizņēmuma līgumā paredzēto Privātā partnera saistību būtiska neizpilde.

Dažos PPP līgumos izmanto plašu vai vispārīgu Privātā partnera saistību neizpildes definīciju, neuzskaitot konkrētus saistību neizpildes gadījumus. Šādā gadījumā definīcija bieži vien ietver būtiskuma pārbaudi, lai līguma darbību pirms termiņa varētu pārtraukt tikai tad, ja saistību neizpilde ir nopietna un tai ir nozīmīgas sekas.

PPP līgumā var noteikt ierobežotu periodu, kurā Privātajam partnerim ir jāizpilda attiecīgās saistības vai jānovērš apstākļi, kuru dēļ šīs saistības nav pildītas, lai Publiskais partneris neizbeigtu līguma darbību. Parasti tas ir atkarīgs no saistību neizpildes smaguma

pakāpes vai veida (piemēram, vai Privātais partneris ir spējīgs izpildīt attiecīgās saistības).

Parasti Publiskajam partnerim, īstenojot tiesības izbeigt PPP līguma darbību Privātā partnera saistību neizpildes dēļ, ir jāņem vērā augstākās prioritātes aizdevēju tiesības iejaukties PPP līgumā, lai censtos novērst saistību neizpildi un nepieļaut līguma darbības izbeigšanu (sk. 14.h. tematu).

NB! Eurostat piezīmes

Eurostat uzskata, ka noteikumi, kuros ir norādīti apstākļi un kārtība, kādā Publiskais partneris var izbeigt PPP līguma darbību Privātā partnera saistību neizpildes dēļ, tostarp

- *līguma darbības izbeigšanas iemeslu definīcija (un tas, vai šie iemesli ir uzskaitīti vai definēti vispārīgāk);*
- *apstākļi, kuros Privātajam partnerim var vai nevar sniegt iespēju izpildīt attiecīgās saistības, un, ja tāda sniegta, izpildei atvēlētais laiks,*

neietekmē statistisko uzskaiti*. Tomēr atsevišķi ir jāizvērtē noteikumi par kompensāciju, ko Publiskajam partnerim var nākties maksāt, ja tā pirms termiņa izbeigs PPP līguma darbību Privātā partnera saistību neizpildes dēļ (sk. 12.a. tematu).*

11.b. Līguma darbības izbeigšana Publiskā partnera saistību neizpildes dēļ

PPP līgumos parasti uzskaita Publiskā partnera saistību neizpildes gadījumus, kuros Privātajam partnerim ir tiesības (bet ne pienākums) izbeigt līguma darbību. Šajā sarakstā parasti iekļaus šādus gadījumus:

- Publiskais partneris nav veicis Privātajam partnerim pienākošos maksājumus;
- Publiskā partnera izdarīts līguma pārkāpums, kura dēļ Privātais partneris nevar izpildīt savas saistības;
- Publiskais partneris ir atsavinājis vai konfiscējis aktīvu vai Privātā partnera uzņēmumu;
- Publiskais partneris ir pārkāpis ierobežojumus, kas noteikti tā tiesībām nodot līgumu;
- dažos gadījumos Publiskā partnera kredītvērtējuma vai juridiskā statusa izmaiņas.

Dažos PPP līgumos Publiskā partnera saistību neizpildes definīcija ir plaša, bieži vien balstās uz būtiskuma pārbaudi, lai līguma darbību pirms termiņa varētu pārtraukt tikai tad, ja saistību neizpilde ir nopietna un tai ir nozīmīgas sekas.

Dažās jurisdikcijās, kurās līgumā skaidri netiek paredzētas Privātā partnera tiesības izbeigt līguma darbību Publiskā partnera saistību neizpildes dēļ, Privātais partneris parasti var atsaukties uz līdzīgas iedarbības pamata tiesību aktu noteikumiem.

PPP līgumā var noteikt periodu, kurā Publiskajam partnerim ir jāizpilda attiecīgās saistības (ja tas ir iespējams), lai Privātais partneris neizbeigtu līguma darbību.

NB! Eurostat piezīmes

Eurostat uzskata, ka noteikumi, kuros ir norādīti apstākļi un kārtība, kādā Privātais partneris var izbeigt līguma darbību Publiskā partnera saistību neizpildes dēļ, tostarp

- *līguma darbības izbeigšanas iemeslu definīcija (un tas, vai šie iemesli ir uzskaitīti vai definēti vispārīgāk);*
- *apstākļi, kuros Publiskajam partnerim var vai nevar sniegt iespēju izpildīt attiecīgās saistības, un, ja tāda sniegta, izpildei atvēlētais laiks,*

neietekmē statistisko uzskaiti.

Tomēr jānorāda, ka, ja tādēļ, ka pastāv iemesli līguma darbības izbeigšanai pirms termiņa Publiskā partnera saistību neizpildes dēļ, Publiskais partneris uzņemas riskus, kas saskaņā ar šo Rokasgrāmatu (angliski, latviski) ***ietekmē statistisko uzskaiti*** *(piemēram, Publiskais partneris uzņemas 6. tematā minēto risku attiecībā uz Privātā partnera izpildi vai vispārējus makroekonomikas riskus), tas ir statistiskajā uzskaitē SVARĪGS jautājums.*

Turklāt atsevišķi ir jāizvērtē noteikumi par kompensāciju, ko Publiskajam partnerim var nākties maksāt, ja tas pirms termiņa izbeigs PPP līguma darbību Publiskā partnera saistību neizpildes dēļ (sk. 12.b. tematu).

11.c. Līguma darbības izbeigšana, ko brīvprātīgi veic Publiskais partneris

Parasti Publiskajam partnerim ir skaidri noteiktas (PPP līgumā vai pamata tiesību aktos) tiesības izbeigt PPP līguma darbību pēc savas vēlēšanās (neatkarīgi no tā, kā abas puses pilda līgumu). Dažreiz šīs tiesības ir tikai gadījumos, kad Publiskā partnera rīcību rosina īpaši apstākļi (piemēram, sevišķi svarīgas sabiedrības intereses).

NB! Eurostat piezīmes

Eurostat uzskata, ka tas, ka Publiskajam partnerim ir paredzētas (vai nav paredzētas) tiesības pēc savas vēlēšanās izbeigt PPP līguma darbību ierobežotu vai neierobežotu iemeslu dēļ, ***neietekmē statistisko uzskaiti****. Tomēr atsevišķi ir jāizvērtē noteikumi par kompensāciju, ko Publiskajam partnerim var nākties maksāt, ja tā brīvprātīgi pirms termiņa izbeigs PPP līguma darbību (sk. 12.c. tematu).*

11.d. Līguma darbības izbeigšana nepārvaramas varas dēļ

PPP līgumos bieži tiek atzītas abu pušu tiesības izbeigt līguma darbību, ja nepārvarama vara ir turpinājusies ilgāku laiku – parasti no sešiem līdz divpadsmit mēnešiem.

NB! Eurostat piezīmes

Eurostat uzskata, ka ne noteikums, kas ļauj pirms termiņa izbeigt līguma darbību ar nepārvaramu varu saistītu risku dēļ, ne tas, cik ilgi jāturpinās nepārvaramas varas gadījumam, lai tā dēļ izbeigtu līguma darbību, ***neietekmē statistisko uzskaiti****. Tāpat arī, ja līgumā nav iekļauti noteikumi, kas ļautu izbeigt līguma darbību ar nepārvaramu varu saistītu risku dēļ,* ***neietekmē statistisko uzskaiti****. Tomēr pašas nepārvaramās varas definīcija var ietekmēt statistisko uzskaiti (sk. 6. tematu), tāpat to var ietekmēt arī noteikumi par kompensāciju, ko Publiskajam partnerim jāmaksā, PPP līgumu izbeidzot pirms termiņa nepārvaramas varas dēļ (sk. 12.d. tematu).*

11.e. Līguma darbības izbeigšana, kas saistīta ar neapdrošināmību

Daudzos PPP līgumos nosaka, ka Publiskais partneris dala vai uzņemas projekta pamatapdrošināšanas nepieejamības risku. Parasti tas tiek panākts, Publiskajam partnerim, kad kāds risks kļūst neapdrošināms, nolemjot:

- nekavējoties izbeigt līguma darbību; vai
- pašapdrošināt attiecīgo risku un izmaksāt Privātajam partnerim apdrošināšanas atlīdzībai līdzvērtīgu summu, ja šis risks vēlāk īstenojas.

Ja Publiskais partneris izvēlas pašapdrošināt neapdrošināmu risku un tas vēlāk īstenojas, Publiskais partneris parasti var izbeigt PPP līguma darbību tā vietā, lai izmaksātu Privātajam partnerim apdrošināšanas atlīdzībai līdzvērtīgu summu. Dažos PPP līgumos tiek skaidri noteikts, ka konkrēti šādā situācijā Publiskajam partnerim ir tiesības izbeigt līguma darbību, bet, ja šādas tiesības nav skaidri noteiktas, Publiskais partneris var izmantot savas vispārējās vienpusējās tiesības jebkurā laikā izbeigt līguma darbību.

NB! Eurostat piezīmes

Eurostat uzskata, ka tas, ka Publiskajam partnerim ir vai nav paredzētas tiesības izbeigt līguma darbību ar neapdrošināmību vai neapdrošināmu risku iestāšanos saistītu iemeslu dēļ, ***neietekmē statistisko uzskaiti****. Tomēr paši pamata noteikumi par neapdrošināmību gan var ietekmēt statistisko uzskaiti (sk. 9.d. tematu), tāpat to var ietekmēt arī noteikumi par kompensāciju, ko Publiskajam partnerim jāmaksā, PPP līguma darbību izbeidzot neapdrošināmības dēļ (sk. 12.e. tematu).*

Publisks Dalīts Privāts

11.1. Līguma izbeigšanas noteikumu risks

Riska sadale pirmstermiņa izbeigšanai ir atkarīga no izbeigšanas pamatojuma, un tie nosaka arī izbeigšanas finansiālās sekas. Galvenie riski, kas saistīti ar līguma priekšlaicīgu izbeigšanu, ir tādi, ka Privātajam partnerim tiek liegta sagaidāmā ieņēmumu plūsma, lai atmaksātu parādu, kas tam radās, izstrādājot projektu, un projekta aktīvu vai pakalpojumu sniegšanas pārtraukšana Publiskajam partnerim. Izbeigšanas apstākļu sarežģītība un dažādība noved pie tā, ka puses vienmēr cenšas PPP līgumā iekļaut skaidrus līguma mehānismus, kuros ir vispusīgi izklāstīts, kādi apstākļi var būt par iemeslu līguma izbeigšanai, kurš var izbeigt līgumu un kādas izbeigšanas sekas būs Publiskajam partnerim un Privātajam partnerim, kā arī aizdevējiem vai citām nozīmīgām trešajām personām.

Publiskais partneris nedrīkst "netaisnīgi iedzīvoties", saņemot aktīvu, par kuru tas nav samaksājis paredzamo līgumcenu. Šis ir juridiskais pamatprincips, un tas būtu jāņem vērā, izstrādājot piemērojamos izbeigšanas kompensācijas noteikumus.

Publiskajam partnerim papildus maksājuma veikšanai būs jāņem vērā arī citi riski, kas saistīti ar līguma pārtraukšanu, piemēram, reputācijas riski, pakalpojumu sniegšanas nepārtrauktība, darbu pabeigšana vai paša pamatlīdzekļa uzturēšana, vai projekta atkārtota izsludināšana.

11.2. Līguma automātiskas izbeigšanās risks Publiskā partnera vainas dēļ

Izbeigšanas tiesības: Publiskais partneris uzņemas izbeigšanas risku par pārkāpumiem, kuriem ir būtiska nelabvēlīga ietekme uz Privāto partneri vai projektu (piemēram, atsavināšana saistībā ar PPP projektu un nemaksāšana). Parasti tiek

pārbaudīts, vai noklusējuma notikums, kad līgums tiek automātiski izbeigts, ir padarījis Privātajam partnerim neiespējamu līguma izpildi, un jebkuram būtiskuma slieksnim jābūt skaidri definētam.

Lai mazinātu līguma izbeigšanas risku, Publiskajam partnerim būtu jānodrošina labvēlības periodu iestrādāšana (piemēram, nemaksāšanas gadījumā), lai tam būtu iespēja labot saistību nepildīšanu un samazinātu risku, ka līguma izbeigšanas tiesības izriet tikai no, piemēram, administratīvās kļūdas.

11.3. Līguma izbeigšanas risks tiesiskā regulējuma izmaiņu dēļ

Izbeigšanas tiesības: Dažos PPP līgumos var būt ietverti īpaši noteikumi, kas pusēm dod tiesības izbeigt PPP līgumu, ja ir ieildzis politiskais risks. Politiskā riska notikumu veids, uz kuru attiecas šie noteikumi, var ietvert Publiskā partnera saistību nepildīšanas veidu, kas norādīts Publiskā partnera saistību neizpildes gadījumā, kā arī izmaiņas tiesību aktos, ja nav panākta vienošanās par līguma turpināšanu. Tas varētu nozīmēt, ka PPP līgumā ir:

a) ir tikai politiskā riska noteikumi,

b) ir tikai Publiskā partnera saistību neizpildes noteikumi vai

c) ir vairāku noteikumu kombinācija, kas attiecas uz konkrētiem politiskā riska jautājumiem, piemēram, izmaiņām tiesību aktos.

11.4. Publiskā partnera ierosināta līguma izbeigšanas risks

Izbeigšanas tiesības: Apmaiņā pret tiesībām izbeigt līgumu ērtību dēļ Publiskais partneris uzņemas šī notikuma risku. Pirms lēmuma pieņemšanas par savu izbeigšanas tiesību izmantošanu tam vajadzēja pilnībā apsvērt un sagatavoties izbeigšanai. Paziņojuma termiņam jābūt pēc iespējas īsākam, bet tādam, kas ir pietiekams, lai abas puses veiktu attiecīgus pasākumus attiecībā uz projekta izbeigšanu un veicinātu izbeigšanas saistību izpildi.

11.5. Nepārvaramas varas līguma izbeigšanas risks

Izbeigšanas tiesības: puses dala nepārvaramas varas izbeigšanas risku. Parasti tas rodas pēc 6–12 mēnešiem ilgstošas nepārvaramas varas, kad puses nevar vienoties par risinājumu projekta turpināšanai.

11.6. Līguma automātiskas izbeigšanās risks Privātā partnera vainas dēļ

Izbeigšanas tiesības: Privātais partneris uzņemas PPP līguma darbības pārtraukšanas risku, ja Privātais partneris ir pieļāvis nopietnas kļūdas saistībā ar PPP projekta īstenošanu. Izbeigšanas gadījumi var būt saistīti ar darbības rezultātiem vai konkrētāk – ar Privātā partnera finansiālo stāvokli un korporatīvo darbību. Lai mazinātu izbeigšanas risku, līgumā būtu skaidri jādefinē saistību neizpildes gadījumi ar saprātīgi iestrādātiem indikatoriem, lai pirms izbeigšanas tiesību rašanās būtu jāsasniedz atbilstošs sliktas izpildes slieksnis. Piemēram, Publiskais partneris varētu vēlēties zināmu elastību, lai nodrošinātu sabiedrisko pakalpojumu nepārtrauktību. Jebkurā gadījumā līgumā jābūt skaidram nodomam.

Publiskais partneris var mazināt risku, kas saistīts ar līguma izbeigšanas maksājuma rašanos, jo tas kontrolē līguma izbeigšanas paziņojuma izsniegšanu, kas to izraisa. Tam ir arī iespēja mazināt Privātā partnera saistību nepildīšanas risku pat pirms PPP līguma parakstīšanas, rūpīgi atlasot uzvarējušo pretendentu.

11.7. Publiskā partnera izbeigšanas maksājuma risks

Publiskais partneris uzņemas risku, ka attiecīgais līguma izbeigšanas maksājums tiks veikts savlaicīgi un vajadzīgajā apmērā. Lai mazinātu risku, tam būs jāizvērtē, vai tas spēs samaksāt vienreizēju maksājumu, ja šāds liels maksājums nav paredzēts budžetā vai tam nav atbalsta no valsts kases. Publiskajam partnerim jebkurā gadījumā jāmēģina vienoties par saprātīgu atlikšanas periodu, kas būtu pietiekami ilgs, lai iegūtu vajadzīgos līdzekļus. Privātais partneris un tā aizdevēji parasti vēlēsies

pēc iespējas ātrāk slēgt savu risku saistībā ar pārtraukto PPP projektu un izvairīties no Publiskā partnera kredītriska. Visticamāk, ka tie dos priekšroku vienreizējam maksājumam, jo īpaši Publiskā partnera saistību neizpildes gadījumā, kad līguma izbeigšanas iemesls ir nespēja veikt maksājumus. Dažos gadījumos no Publiskā partnera var lūgt sniegt kredīta nodrošinājumu par tā maksājumu saistībām.

Aizdevēji var nevēlēties atbrīvoties no nodrošinājuma tiesībām, kas attiecas uz PPP projekta aktīviem, kamēr nav veikti visi kompensācijas maksājumi. Tas var apgrūtināt attiecīgo aktīvu nodošanu atpakaļ Publiskajam partnerim. Noteiktos apstākļos Publiskais partneris var spēt vienoties par pagaidu risinājumu līguma izbeigšanas brīdī, piemēram, par vienošanos, saskaņā ar kuru tai ir tiesības piekļūt PPP projekta aktīviem laikposmā no līguma izbeigšanas dienas līdz brīdim, kad tiek izmaksāta visa līguma izbeigšanas kompensācija, ja vien Publiskais partneris izpilda maksājumu noteikumus attiecībā uz šo kompensāciju. Maz ticams, ka par šādu pieeju tiks panākta vienošanās līguma parakstīšanas brīdī, un būs skaidri jārisina atsevišķi jautājumi (piemēram, atbildība par aktīvu bojājumiem, kamēr tos izmanto Publiskais partneris).

11.8. Aktīvu stāvokļa risks līguma izbeigšanās brīdī

Tiktāl, ciktāl ielu apgaismojuma infrastruktūra ir jānodod atpakaļ Publiskajam partnerim, Privātais partneris uzņemas risku, ka projekta līdzekļi tiks nodoti atpakaļ Publiskajam partnerim saskaņā ar līgumu un atbilst prasītajiem atdošanas nosacījumiem. Tas ir saistīts ar aktīvu uzturēšanu līguma darbības laikā. Lai mazinātu neparedzētu seku risku, līgumā būtu jānosaka prasības un process, tostarp Privātā partnera pienākumi veicināt efektīvu nodošanu, nodot attiecīgās licences un dokumentāciju un sadarboties ar Publisko partneri, lai objekts varētu turpināt pakalpojumu.

Lai mazinātu risku, ka aktīvi netiks atgriezti paredzētajā stāvoklī, līgumā jāiekļauj mehānisms apstākļu apsekošanai pirms līguma izbeigšanas un attiecīga sanācijas pieprasīšanai. Parasti līgumā ir paredzēts izveidot ieturēšanas fondu, lai finansētu sanāciju noteiktu laika periodu pirms līguma termiņa beigām, vai arī Privātajam partnerim nodrošināt kāda veida finanšu ķīlu. Visi līdzekļi, kas palikuši esošajos dzīves cikla fondos, ir pareizi jāizmanto un jādala. PPP līgumā skaidri jānosaka kārtība, kādā aktīvi tiks atgriezti, ja līgums tiks izbeigts pirms termiņa.